

R e f e r a t .

Förstesekretär ved den henværende russiske ambassade Anatoli Kapline, som jeg i forvejen flygtigt har kendt fra cocktailparties og enkelte tilfældige tjenstlige telefonsamtaler, har, uden at der har været givet anledning dertil fra min side, 2 gange foreslået mig, at vi skulle spise lunch sammen.

Mr. Kapline fremsatte sit første forslag i begyndelsen af september 1952, og vi mødtes efter aftale den 7. september på en centralt beliggende restaurant i Stockholm. Jeg havde i forvejen underrettet ambassadøren om mødet. Under lunchen drøftede hr. Kapline og jeg kun neutrale emner bortset fra, at vi kom ind på spørgsmålet om Rusland som det stadig lukkede land for udlændinge, specielt turister, et spørgsmål der blev uddybet nærmere ved den senere lunch, jfr.nedenfor.

Antagelig fordi sekretær Kapline ikke fik lejlighed til at drøfte politiske emner ved ovennævnte lunch, modtog jeg igen den 20. november et telefonisk forslag fra hr. Kapline om at spise lunch med ham. Lunchen fandt sted den 25. november på en anden restaurant i Stockholm - og som sidst tete à tete. - Hr. Kapline og jeg holdt os længe til neutrale emner, men på et fremskykket tidspunkt af lunchen anlagde hr. Kapline pludselig en saglig tone og begyndte at stille en række politiske spørgsmål.

Sp.1. Hr. Kapline spurgte først, om der var truffet afbørelse om "baserne" i Danmark. - Jeg redegjorde for sagens nuværende standpunkt og gjorde opmærksom på, at der ikke havde været tale om, at der skulle anlægges eller overdrages baser i Danmark, men kun om stationering på dansk territorium i fredstid af bevåbnede styrker fra lande, der er medlemmer af Atlantpagten, hvilket også var udtalt^{x)} i den danske note i oktober i år, der var et svar på den russiske note af 1.oktober. Jeg gjorde

x) Det så ligetil var det daude som nu blev

endvidere opmærksom på, at jeg ved et cocktailparty i foråret, hvor hr. Kapline havde stillet det samme spørgsmål, detaljeret havde givet ham den samme forklaring. Jeg fremhævede iøvrigt, at det ville blive rigsdagen - altså folkets repræsentanter - ikke en enkelt person eller regeringen, der skulle træffe ~~den endelige~~ afgørelse i denne sag.

Sp.2. Hr. Kapline spurgte dernæst, om jeg ikke personlig mente, at det

var en farlig vej at betråde at tillade fremmede tropper at opholde sig i Danmark i fredstid. - Jeg svarede, at udviklingen i flere af de Danmark nærmest liggende lande i de senere år desværre havde været af en sådan art, at man fra dansk side havde skønnet, at det var bedst at tilslutte sig Atlantpagten for derved at være forberedt på, hvad der set fra vestmagternes synspunkt kunne være en skærpelse af situationen. Jeg fremhævede dog, at der i øjeblikket ikke var nogen, der truede Danmark eller tænkte på at angribe det, og ingen i Danmark ønskede angreb på andre lande eller ville tillade, at dansk territorium bliver benyttet til at påbegynde angreb mod nogen anden stat. Jeg trak nu min lommebog frem og viste, at der er ca. 30 km fra nærmeste russisk besatte territorium til dansk land, hvorimod der ~~ikke~~, bortset fra Bornholm, er ca. 500 km (eller 17 gange så langt) fra dansk land til egentlig russisk territorium ved Østersøen; jeg spurgte derpå hr. Kapline, om USSR havde egentlige flyvebaser i Vsttyskland og i Polen. - Hr. Kapline svarede, at USSR havde flyvebaser i Østtyskland, men forholdet var noget anderledes i Polen. Jeg fik altså ikke noget tilfredsstillende svar på spørgsmålet for så vidt angår Polen og afstod for den gode stemnings skyld at trænge nærmere ind på problemet.

Sp.3.

Hr. Kaplines næste spørgsmål lød på, hvad min personlige mening var om den politiske situation i Danmark.

Jeg svarede, at det var et meget generelt spørgsmål, og at der jo altid er noget at kritisere i et land: F. eks. havde vi i Danmark - for at tage nogle anskuelige eksempler - til stadighed arbejdsløshed- og boligspørgsmålet at trækkes med. Iøvrigt var der selv i det bedste

samfund altid problemer, der krævede en løsning, og det havde bl.a. .

undret mig at læse om den megen korrupsion, der fandt sted i USSR og de Østeuropæiske lande. Da hr. Kapline forøvrigt spurgte, hvad jeg mente hermed, svarede jeg, at jeg i udenrigsministeriet fra 1946 til 1951 daglig havde læst russiske aviser, og at jeg såvel i "Izvestia", som i "Pravda" talrige gange havde læst, hvad enhver russer havde lejlighed til at læse, om afskedigelser m.v. af kommunistiske embedsmænd på grund af forsømmelser og korrupsion. Den for tiden stedfindende proces i Prag var således også eksempel på, at der kunne finde korrupsion sted i kommunistisk dominerede lande. Til dette sidste svarede hr. Kapline, kun, at Tjekoslovakiet ikke var russisk.

Jeg spurgte hr. Kapline, om han med sit spørgsmål om mit syn på Danmarks politik egentlig ikke blot havde tænkt sig at spørge mig om mit syn på dansk udenrigspolitik; mit spørgsmål led til at tilfredsstille hr. Kapline, der syntes at se en udvej til at komme bort fra det emne, Sp.4. som jeg havde drejet samtalen ind på, og han bad mig derpå udtale mig om mit syn på udfaldet af præsidentvalget i U.S.A. og dets betydning for Danmark. - Jeg svarede, at det var mit indtryk, at det var den herskende mening såvel i Danmark som i Vesteuropa i det hele taget, at det er vanskeligt at spå om, hvilken politik Stevenson ville have fulgt til forskel for Eisenhower, hvis den førstnævnte var blevet valgt til præsident. Jeg bad hr. Kapline svare mig på, om USSR ville have foretrukket, at Stevenson var blevet valgt til præsident i stedet for Eisenhower. Dette undgik han at svare på og foreslog, at vi drak en skål for freden. Han hævdede derefter flere gange sit glas og udbrød "za mir"-for freden.

Sekretær Kapline udtalte, at han under sit ophold i Danmark havde Sp.5. konstateret stor interesse og sympati over for USSR. Han spurgte, om denne interesse og sympati stadig bestod. - Jeg svarede, at det var mit indtryk, at det danske folk nærede de bedste følelser over for det russiske folk, og at russernes kultur var meget populær. F. eks. spillede ikke blot de ældre komponister Tjajkovski og Rimski-Korsakov meget i Danmark, men også nyere komponister som Dmitrij Sjostakovič. Dette svar

Sp.6. tilfredsstillende imidlertid ikke hr. Kapline (som heller ikke forventet fra min side), og han spurgte mig derpå, om jeg ikke fandt, at der i den danske befolkning var en "podozrenie" mod USSR (podozrenie kan bedst oversættes ved: mistanke, mistænksomhed). - Jeg bekræftede, at dette til en vis grad desværre var mit personlige indtryk, og at flere af grundene hertil sikkert var de samme, som havde medvirket til, at Danmark havde tilsluttet Atlantparten.

Sor ikke at havne i en örkeslös diskussion om konkrete politiske facts eller situationer, om hvilke den ene af os tilfældigvis havde särlig godt (eller särlig därtigt) kendskab, foretrak jeg som en af grundene til den herskende "podozrenie" mod USSR ^{i Danmark} at fremhävve, at det danske folk står uforstående over for, hvorfor Rusland til stadighed er et lukket land. - Der udspandt sig nu en heftig diskussion mellem hr. Kapline og mig, en diskussion, der dog hele tiden blev holdt i en venskabelig og kollegial tone, men som var präget af, at hr. Kapline ustandseligt sögte at undgå direkte at svare på, hvad jeg spurgte ham om.

Jeg spurgte först, hvorfor det var umuligt at foretage en almindelig turistrejse i Rusland. Hr. Kapline svarede, at der havde väret talrige delegationer i U.S.S.R. i de seneste år. Jeg skärpede mit spørgsmål, idet jeg udtalte, at det ikke var delegationer, jeg var interesseret i at höre om, men om hvorfor U.S.S.R. ikke åbnede sine gränser for turister på samme måde som andre lande, således at ikke alene samlede delegationer kunne foretage en planlagt rejse til bestemt sted og tid, men også enkelte personer eller grupper kunne rejse på samme måde som f.eks. i Vesteuropa og frit tale med den lokale befolkning. Jeg fremhävvede, at endog krigshärgede lande, ^{Vesttyskland,} Östrig, og Italien og nu sidst Jugoslavien havde åbnet sine gränser for turister. - Hr. Kapline svarede, at Rusland ingen hoteller havde, ^{Jeg} riposterede, at for det mägtige Rusland ville dette väre et forholdsvis underordnet spørge-

mål, og at blot nogle få billige hoteller f.eks. i Balticum eller på vejen fra Leningrad til Moskva antagelig hurtigt ville kunne tjene de penge ind, som det havde kostet at opføre dem, idet der er kolossal interesse i verden for at se Rusland. Sådanne hoteller kunne være af en bestemt beskeden standard, og der kunne gives turister særlige valutamæssige fordele, såfremt de tog ind på dem. Ved en sådan ordning ville turister få lejlighed til at se, hvor lykkeligt det russiske folk lever, og et sådant selvsyn ville utvivlsomt være bedre end megen anden propaganda, som sendes ud fra officiel russisk side, og ordningen ville sikkert være egnet til at gøre U.S.S.R. meget populær. Jeg pointerede igen, at jeg ikke kunne se, at der var nogen saglig grund til, at Rusland i dag er et lukket land, når de tidligere facistiske og krigshærgede lande som Italien, Östrig og Vesttyskland allerede i lang tid har modtaget turister. - Hr. Kapline besvarede min skærpede forespørgsel med et eksempel, der skulle vise, hvad Rusland risikerer, når det modtager udlændinge:

En amerikansk arbejderdelegation havde i foråret 1952 været i U.S.S.R., og formanden for delegationen havde opført sig temmelig uværdigt, idet han bl.a. ved et besøg i Moskvas undergrundsbane havde banket på vægfliserne, for at se hvor massivt marmoret var. Jeg svarede omgående hertil, at jeg ikke kunne se, at der var noget ondt heri, og at jeg selv ved rejser i udlandet gjorde noget tilsvarende. Sekretär Kapline meddelte nu videre, at samme formand havde vist de russiske myndigheder et kort over Rusland og Sibirien, på hvilket var påtegnet samtlige slavelejre i unionen (hr. Kapline studsede synligt, da jeg indskød, at jeg selv var i besiddelse af samme kort). Den amerikanske delegationsformand havde spurgt, om han kunne få lov at se en af de slavelejre, der var aftegnet på

././.

kortet, og de russiske myndigheder havde tilbudt ham at vælge, hvilken der passede ham. Amerikaneren havde udpeget en lejr i nærheden af Kiev og fik tilbudt at blive kørt til stedet i bil. Dette vægrede han sig dog ved, idet han påstod, at man kun fra luften kunne kontrollere rigtigheden af, om der var nogen lejr. De russiske myndigheder havde derefter fløjet ham til egnen omkring Kiev og var landet med ham på det sted, han havde ønsket. Det viste sig, at der ikke var nogen slave- eller koncentrationslejr, men kun fredelige haver.

Til hr. Kaplines eksempler svarede jeg, at jeg ikke kunne se, at de var afskrækkende nok til at afskære turister fra at besøge Rusland. Jeg fortalte, at vi også i Danmark ^{af en amerikansk} havde haft besøg/ turist - Danny Kaye - og at vi årlig talt ikke havde vidst, om vi skulle le eller græde over hans optræden i Odense; men Danmark havde i hvert fald ikke på noget tidspunkt reflekteret på at lukke sine grænser for turister efter Danny Kaye's besøg, og jeg efterlyste, udtalte jeg, stadig en virkelig saglig grund til, at det "demokratiske" U.S.S.R. ikke var et åbent land, så udlændinge ved selvsyn kunne se, hvor gode forholdene er i det kommunistiske Rusland. Hr. Kapline svarede nu, at det måske nok skulle lade sig gøre for turister at komme til Moskva og ved henvendelse til vedkommende russiske institution få udvirket, at de kunne besøge visse nærmere opgivne steder. Jeg bemærkede, at en sådan form for turisme kun havde minimal interesse, og jeg bad endnu en gang om svar på mit såre enkle spørgsmål. Jeg opnåede - som forventet - heller ikke denne gang nogen besvarelse, men kun nye eksempler. Hvad kunne det f. eks. nytte, sagde sekretær Kapline, at turister rejser til Balticum, for de forstår jo ikke sproget. Jeg indvend-

././.

te, at dette ikke var nogen undskyldning og spurgte, om der dog kunne tilstilles adgang til f.eks. Balticum for turister, der havde tilegnet sig sproget. På denne forespørgsel fik jeg kun et nyt eksempel, nemlig at en finsk teatertrup fornylig havde aflagt besøg i Estland og var blevet bevärtet på det bedste af myndighederne.

For ikke at ödelägge det gode forhold til en kollega fandt jeg det på dette tidspunkt mest opportunt at indstille videre diskussion. Vi afsluttede kort efter lunchen, men det var mit indtryk, at min forespørgsel havde trykket sekretär Kapline stærkt. Da vi forlod restauranten vedblev han nemlig et langt stykke hen ad gaden gentagne gange at forsikre mig om, at de første 20 år efter revolutionen var gået til at skaffe orden i landet, og siden var krigen kommet med ^{efterfølgende} genopbygningsarbejde; men vent 20 år til, udbröd hr. Kapline, så skal verden se !

Da ambassadesekretär Kaplines spørgsmål til mig, som det vil ses af ovenstående var temmelig generelle og kun angik emner, som han sandsynligvis havde kendskab til i forvejen, eller som han i hvert fald med lethed ville kunne have skaffet sig oplysning om på anden måde, er jeg tilbøjelig til at antage, at hans interesse for mig har været baseret på at konstatere min personlige indstilling over for U.S.S.R. eller den internationale kommunisme. Både af tjenstlige og private grunde undgik jeg at tage stilling til uoverensstemmelser mellem de politiske partier i Danmark (f.eks. ad hr. Kaplines sp. 3), og jeg tog for hvert nyt spørgsmål fra hr. Kapline til gennäle med at stille contraspørgsmål, således at vore mest indgående dröftelser hovedsageligt kom til at angå så-

danne forhold vedrørende Rusland, som hr. Kapline - uagtet mine spørgsmål var mindre indiskrete end hans - ikke kan siges at have besvaret sagligt tilfredsstillende.

18 DEC. 1952

Harth

ret. 1/1